

KUIDAS
RÄÄKIDA
TEISMELISTEGA NII,
ET NAD
KUULAKSID,
JA KUULATA
TEISMELISI NII,
ET NAD
RÄÄGIKSID

Adele Faber, Elaine Mazlish

Originaali tiitel:

Adele Faber, Elaine Mazlish

How to Talk So Teens Will Listen and Listen So Teens Will Talk

2006

Kõik õigused käesolevale väljaandele on seadusega kaitstud. Kogu raamatut või ükskõik millist osa sellest ei ole lubatud reprodutseerida, paljundada ega levitada ükskõik millisel viisil või milliseks otstarbeks ilma autoriõiguse valdaja kirjaliku loata.

Tõlkinud Mari Ollino

Toimetanud Kaie Nõlvak

Korrektuuri lugenud Inna Viies

Kaane kujundanud Reet Helm

Copyright © 2005 by Adele Faber and Elaine Mazlish.

Illustrations by Kimberly Ann Coe

Published by arrangement with William Morrow, an imprint of HarperCollins Publishers.

To learn about other books, audiotapes, videos and workshop programs by Adele Faber and Elaine Mazlish, visit www.fabermazlish.com

All rights reserved.

© Tõlge eesti keelde ja eestikeelne väljaanne. Kirjastus ERSEN, 2019.

B03352819

ISBN 978-9949-82-394-9

Kõik kirjastuse Ersen raamatud ja e-raamatud on saadaval veebipoest

www.ersen.ee

Lastevanematena tahame, et meid vajataks; teismeliste sooviks on meid mitte vajada. Konflikt on tõeline; kogeme seda iga päev, aidates kallitel inimestel iseseisvuda.

DR HAIM G. GINOTT,
„Between Parent and Teenager“ („Teismelised ja meie“)
(THE MACMILLAN COMPANY, 1969)

Sisukord

<i>Tahaksime tänada</i>		ix
<i>Raamatu sünnilugu</i>		xi
<i>Autorite selgitus</i>		xvii
Üks	Toimetulek tunnetega	1
Kaks	Me tahame endiselt kõige eest hoolitseda	33
Kolm	Karistada või mitte karistada?	67
Neli	Üheskoos lahenduse leidmine	91
Viis	Kohtumine lastega	115
Kuus	Tunded, sõbrad ja pere	125
Seitse	Lastevanemad ja teismelised koos	139
Kaheksa	Seks ja uimastid	165
<i>Järgmine kord, kui kohtume...</i>		189
<i>Kasulikku lisalugemist</i>		193
<i>Kui soovid rohkem teada</i>		197

Tahaksime tänada

Täname pereliikmeid ja sõpru kannatlikkuse ja mõistmise eest pika kirjutamisprotsessi ajal, ning selle eest, et nad olid nii kenad ega pärinud, et millal see raamat siis lõpuks valmis saab.

Aitäh meie õpikodades osalenud lastevanematele valmiduse eest katsetada pereliikmete peal uusi suhtlemisviise ning jagada kogemusi teiste vanematega. Nende jutustatud lood inspireerisid meid ja teisi õpikojas osalenuid.

Täname teismelisi, kellega me töötasime, kõige eest, mida nad meile endast ja maailmast rääkisid. Tänu nende aususele õppisime paremini mõistma teismeliste muresid.

Täname Kimberly Ann Coed, suurepärasest kunstnikku, kes võttis meie sirgeldatud kriipsujukud ja neile suhu pandud sõnad ning vormis neist imeliselt eripalgelised ja elutruud tegelased.

Oleme tänulikud Bob Markelile, meie kirjandusagendile ja heale sõbrale entusiasmi eest projekti alguses ja vankumatu toetuse eest ajal, mil tootsime lõputuid mustandeid, millest lõpuks kujunes see raamat.

Aitäh Jennifer Brehlile, meie toimetajale. Ideaalse lapsevanemana uskus ta meisse, tõi esile meie parimad küljed ja näitas lugupidavalt kätte kohad, kus võiksime hea veelgi paremaks lihvida. Tal oli alati õigus.

Tahaksime tänada

Täname dr Haim Ginotti, meie mentorit. Maailm on pärast tema lahkumist oluliselt muutunud, ent tema veendumus, et inimlike eesmärkide saavutamiseks vajame inimlikke meetodeid, ei aegu kunagi.

Raamatu sünnilugu

Raamatut vajati ilmselgelt, kuid me ei mõistnud seda pikka aega. Ühel hetkel hakkasime saama niisuguseid kirju:

Kallid Adele ja Elaine!

AIDAKE! Kui mu lapsed olid väiksed, oli teie teos „Kuidas rääkida...“ justkui minu piibel, ent üks on nüüd üheteist- ja teine neljateistaastane ning maadlen hoopis teistsuguste probleemidega. Olete te mõelnud kirjutada raamatuid ka teismeliste vanematele?

Peagi pärast seda helistati meile:

„Meie kodanikeühendus korraldab igal aastal perekonverentsi ja me loodame, et teie olete sel aastal nõus rääkima sellest, kuidas tulla toime teismelistega.“

Kõhklesime. Me polnud kunagi pidanud ainult teismeliste teemalist loengut, kuid mõte tundus huvitav. Miks mitte? Võiksimme anda ülevaate tõhusa suhtluse aluspõhimõtetest, kuid seekord keskendusime eelkõige teismelistega seotud probleemidele ja demonstreeriksime kogemusi rollimängude kaudu.

Uue materjali esitamine on alati keeruline. Kunagi ei või olla kindel, kas kuulajad suudavad sellega suhestuda, ent nad tegid seda. Inimesed kuulasid tähelepanelikult ja reageerisid entusiastlikult. Küsimuste ja vastuste osas pärisid nad meilt kõige kohta, kindlate kojutulekuageade kehtestamisest ja kampadest vastuhaukumise ja koduarestini. Pärast loengut leidsime end väikese lastevanematerühma keskelt, kes tahtsid meiega eraldi rääkida.

„Ma olen üksikema ja mu kolmeteistaastane poeg on hakanud jõlkuma kooli kõige halvemate laste seltsis. Nad tarvitavad uimasteid ja jumal teab, mida nad veel teevad. Käsin pidevalt tal nendest eemale hoida, aga ta ei kuula mind. Räägiksin justkui seinaga. Kuidas ma saaksin talle aru pähe panna?“

„Ma olen täiesti endast väljas. Nägin meili, mille oli mu üheteistaastasele tütrele saatnud üks tema klassi poiss: „Ma tahan sinuga seksida. Ma tahan oma noksi su tussusse panna.“ Ma ei tea, mida teha. Kas peaksin poisi vanematele helistama? Kas ma peaksin sellest koolis kellelegi teatama? Mida ma tütrele ütleva peaksin?“

„Sain just teada, et mu kaheteistaastane tütar suitsetab kanepit. Kuidas ma peaksin temaga sellest rääkima?“

„Mul on hirm. Koristasin oma poja tuba ja leidsin tema kirjutatud luuletuse, mis räägib enesetapust. Tal läheb koolis hästi. Tal on palju sõpru. Ta ei paista olevat õnnetu. Äkki on mul miski kahe silma vahele jäänud. Kas peaksin talle ütleva, et leidsin luuletuse?“

„Mu tütar suhtleb viimasel ajal palju internetis ühe kuuteistaastase poisiga. Vähemalt väidab poiss ise, et ta on kuusteist, aga

kes teab? Nüüd ta tahab tüdrukuga kokku saada. Ma arvan, et peaksin tütreaga kaasa minema. Mida teie arvate?“

Autoga koju sõites rääkisime vahetpidamata. „Mõtlesin, millega need vanemad silmitsi seisavad! Maailm on ikka nii palju muutunud...! Või kas on? Kas me ise ja meie sõbrad ei muretsenud samuti seksi, uimastite, eakaaslaste surve ning jah, koguni enesetapuohu pärast, kui meie lapsed olid teismelised?“

Sel õhtul kuuldu tundus siiski kuidagi hullem, hirmutavam. Asju, mille pärast muretseda, oli juurde tulnud, ja probleemid algasid varem – võib-olla seetõttu, et murdeiga algas varem.

Paar päeva hiljem helistati meile taas. Seekord oli toru otsas ühe kooli direktor:

„Viime põhi- ja keskkoolis parajasti läbi õppeprogrammi. Andsime iga programmis osaleva lapse vanematele raamatu „How to Talk So Kids Will Listen“ („Kuidas rääkida nii, et lapsed kuulaksid“). Kuna teie teosest on olnud väga palju abi, tahtsime küsida, kas oleksite nõus vanematega kohtuma ja neile mõned õpikojad korraldama.“

Lubasime direktorile, et mõtleme pisut ja võtame ühendust.

Järgmised paar päeva rääkisime teismelistest, keda kunagi kõige paremini tundsin – enda omadest. Läksime ajas tagasi ja meenutasime oma laste teismeiga, mille olime ammu mälestuste varasalves ülemistele riivuletele paigutanud – süngeid hetki, rõõmsaid momente ja aegu, mil hoidsime ärevalt hinge kinni. Vähehaaval jõudsime taas möödunud emotsioonimaastikele ja elasime läbi

samu muresid. Juurdlesime jälle selle üle, mis tolle eluetapi nii keeruliseks tegi.

Meid oli ju ometi hoiatatud. Olime laste sünnist saadik kuulnud lauseid: „Naudi aega, mil nad on väiksed... Väiksed lapsed, väiksed mured; suured lapsed, suured mured.“ Meile kinnitati üha uuesti ja uuesti, et ühel päeval saab meie armsast lapsukesest torssis võõras, kes kritiseerib meie maitset, eirab meie kehtestatud reegleid ja halvustab meie väärtushinnanguid.

Olime mõnevõrra valmis selleks, et laste käitumine muutub, kuid mitte keegi ei valmistanud meid ette kaotusekibeduseks.

Senise lähedase suhte kaotuseks. (*Kes on see vaenulik inimene mu kodus?*)

Enesekindluse kaotuseks. (*Miks ta nii käitub? Kas mina tegin midagi valesti... või jätsin midagi tegemata?*)

Veendumuse kaotamiseks, et meid vajatakse. („*Ei, sa ei pea kaasa tulema. Ma lähen sõpradega.*“)

Tunde kaotuseks, et oleme kõikvõimsad kaitsjad, kes ei lase kellelgi lastele liiga teha. (*Öö on juba käes. Kus ta on? Mida ta teeb? Miks ta juba kodus pole?*)

Kaotusetundest tugevam oli hirm. (*Kuidas meie lapsed küll need keerulised aastad üle elavad? Kuidas me ise need üle elame?*)

Kui juba meie tundsimel nii, mida siis tunnevad emad ja isad tänapäeval? Nad kasvatavad lapsi maailmas, mis on julmem, ebaviisakam, materialistlikum, seksuaalsem ja vägivaldsem kui eales varem. On ju arusaadav, et vanematel tänapäeval lained pea kohal kokku löövad? Niiviisi on ju lihtne äärmustesse kalduda?

Pole raske mõista, miks mõned muutuvad karmiks: kehtestavad reegleid, karistavad vähimagi üleastumise korral ja hoiavad teismelisi lühikese lõa otsas. Ühtlasi on mõistetav, miks mõned vanemad alla annavad, nõutult käsi laiutavad, silmad kinni pigistavad ja loodavad, et probleem laheneb iseenesest. Mõlemad lähenemisviisid, nii „Tee, mida ma käsin“ kui ka „Tee, mida tahad“, katkestavad võimaliku suhtluse.

Miks peaks noor inimene vabalt suhtlema vanemaga, kes teda pidevalt karistab? Miks ta peaks küsima nõu vanemalt, kes lubab alati kõike teha? Teismeliste heaolu – ja mõnikord koguni nende turvalisus – sõltub sellest, kas nad on kursis oma vanemate mõtete ja väärtushinnangutega. Teismelised peavad saama väljendada kahtlusi, rääkida oma hirmudest ja otsida lahendusi koos täiskasvanuga, kes kuulab neid hukka mõistmata ja aitab vastutustundlikult otsuseid langetada.

Kes peale ema ja/või isa seisaks keerulistel aastatel iga päev laste kõrval ja aitaks neil kriitilise pilguga analüüsida meedia võrgutavad sõnumeid? Kes aitab neil vastu panna eakaaslaste survele? Kes aitab neil toime tulla kampade ja julmusega, sooviga kuhugi kuuluda, hirmuga tõrjutuse ees, teismeeaga kaasnevate jubeduste, elevuse ja segadusega? Kes aitab neil võidelda ühiskonna survega ja jääda iseendaks?

Elu teismelistega võib olla tõeline põrgu. Me teame seda. Me mäletame. Samas mäletame ka seda, kuidas me toetusime neil tormistel aastatel omandatud oskustele ja mil moel need aitasid meil mäslevates vetes põhja vajumata seilata.

Oli tulnud aeg väärtuslikud teadmised edasi anda ja õppida praeguselt põlvkonnalt.

Helistasime kooli direktorile ja panime paika teismeliste vanematele mõeldud esimese õpikoja aja.

Autorite selgitus

See raamat põhineb õpikodadel, mida oleme korraldanud kõikjal Ameerika Ühendriikides, New Yorgis ja Long Islandil toimunud seminaridel, kus osalesid vanemad ja teismelised eraldi ja koos. Lihtsuse huvides koondasime mitu rühma üheks ja kaks autorit üheks õpikoja juhiks. Nimed on muudetud ja sündmused ümber paigutatud, kuid kogemused on võetud päriselust.

Adele Faber ja Elaine Mazlish